

УДК 37.037.1

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-206-109-113

ГОНЧАРЕНКО Іван Сергійович –
аспірант кафедри педагогіки та спеціальної освіти
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5672-0889>
e-mail: elv1nosraaa@gmail.com

РОЛЬ ПЕДАГОГА В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ ЗАСОБАМИ СПОРТИВНО-ХОРЕОГРАФІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Стратегічна мета функціонування певної соціально-педагогічної системи конкретизується в завданнях, які необхідно вирішувати з контингентом, а також на освітніх завданнях які ставляться перед педагогом, якщо мова йде про спортивно-хореографічні дисципліни – фізичний розвиток та виховання особистості. У статті досліджено особливості та важливість професійного важливість завдань, функцій та особливостей особистісних властивостей педагога, який за допомогою спортивно-хореографічних дисциплін формує у студентів поняття «особистості». З'ясовано, що першочерговим завданням педагогічних закладів вищої освіти є поліпшення якості підготовки фахівців, здатних до активної, творчої діяльності в різних областях суспільного життя. Фізична культура та спорт, хореографічні дисципліни, як зазначено вище є важливими факторами формування особистості учні, тому педагог цієї специфічної галузі має прикладати максимум зусиль для виконання своєї місії. Прискорення темпів розвитку науки і культури, науково-технічний прогрес, швидка зміна характеру і видів діяльності, властива роботі сучасного фахівця, жадають від нього постійного поповнення і відновлення знань, самовдосконалення. Учень стає особистістю під наглядом педагога особистості, формує схожі риси характеру, навички та вміння. Закцентовано на важливості володіння педагогом певними функціями та навичками, здатність виконувати завдання на високому рівні. Наголошено що, педагог має стимулювати емоційний та інтелектуальний розвиток індивіда, сприяти його духовному збагаченню, прилученню до загальнолюдського досвіду. Зазначено пріоритетний напрямок підготовки фахівців з вищою освітою, який являє собою розвиток особистості, здатної вільно мислити і приймати самостійні рішення.

Ключові слова: особистість, педагог, фізична культура і спорт, хореографія, функції, завдання.

GONCHARENKO Ivan Serhiyovych –
a graduate student of the Department of Pedagogy
and Special Education of the Central Ukrainian
Volodymyr Vinnichenko State Pedagogical University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5672-0889>
e-mail: elv1nosraaa@gmail.com

THE ROLE OF THE TEACHER IN THE SYSTEM OF FORMING THE STUDENT'S PERSONALITY BY MEANS OF SPORTS AND CHOREOGRAPHIC DISCIPLINES

The strategic goal of the functioning of a certain socio-pedagogical system is specified in the tasks that must be solved with the contingent, as well as in the educational tasks that are set before the teacher, if we are talking about sports and choreographic disciplines – physical development and personality education.

The article investigates the features and importance of professional importance of tasks, functions and features of personal characteristics of the teacher, who with the help of sports and choreographic disciplines forms the concept of "personality" in students. The concept of "system" is considered – an order caused by the correct, systematic arrangement and interconnection of parts of something, or a set of ways, methods, techniques for implementing something. The concept of the system, the importance of the teacher's possession of certain functions and skills, the ability to perform tasks at a high level are defined and characterized. It is emphasized that the teacher should stimulate the emotional and intellectual development of the individual, contribute to his spiritual enrichment, inclusion in the universal human experience. It is said that the level of education and culture of a modern pupil will largely depend on what a modern teacher will be like, how he will carry out his professional activity, on his ability to respond to the requirements of society, applying theoretical and practical achievements in his work.

The priority direction of training of specialists with higher education, which is the development of a personality capable of thinking freely and making independent decisions, was noted. It is determined what qualities a teacher in the field of sports and choreographic disciplines should have, he should be first of all a personality. The functions for the realization of the goal are indicated, namely didactic, developing, educated, health, constructive, organizational, communicative. The main components of the concept of "personality" in students in the field of sports and choreographic disciplines are indicated: knowledge and intellectual abilities; physical perfection; motivational and value orientations; social and spiritual values; physical culture, sports and choreographic activities.

Key words: personality, teacher, physical culture and sport, choreography, functions, tasks.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Для реалізації різноманітних потреб людей держава створює відповідні системи, що дозволяють задовольнити певні суспільні та особистісні потреби. Так, для навчання, виховання, формування особистості в країні функціонує система дошкільної, шкільної, середньої та вищої освіти. Стратегічна мета функціонування певної соціально-педагогічної системи конкретизується в завданнях, які необхідно вирішувати з контингентом, а також на освітніх завданнях які ставляться перед педагогом, якщо мова йде про спортивно-хореографічні дисципліни – фізичний розвиток та виховання особистості. На сучасному етапі суспільного, соціально-економічного та духовного розвитку України відбувається зміння вектору вітчизняної системи соціально-педагогічної освіти, для того щоб наблизити її до європейських цінностей та інтеграції в загальноєвропейську систему освіти. Виходячи з цього важливого значення набуває поняття «особистість». Поняття «особистість» формується за допомогою багатьох аспектів: виховання, інтересів, розвитку духовності та соціалізації, також важливим є фізичний розвиток та відчуття культури у людини. Тому, хочемо приділити більше уваги ролі педагога у формуванні особистості, який за допомогою певної системи здійснює це засобами спортивно-хореографічних дисциплін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Літературні джерела та багаторічні спостереження науковців за практичною та теоретичною діяльністю педагога галузі фізичної культури та спорту, хореографічних дисциплін, таких як Т. Круцевич, Б. Лихачов, Б. Шиян, Д. Бермудес О. Філімонова зазначили важливість фізичної культури, спорту і хореографічного мистецтва в формуванні особистості. Ряд науковців таких як, Ю. Бабанский, Н. Волкова, В. Гриньова, І. Зязюн, П. Кравчук, зазначили, що важливою є проблема особистості педагога, його вміння, навичок та здібностей для виконання своїх обов'язків та завдань покладених на нього на належному рівні.

Мета статті. Визначити основні вимоги та функції педагога які він має застосовувати ля формування особистості учня засобами спортивно-хореографічних дисциплін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як зазначає науковець Н. Уйсімбаева: «метою української системи виховання є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості. Особливого значення такий підхід набуває під час формування особистості майбутнього педагога, який потім буде впливати на формування особистості учнів. Тому сучасна вища освіта

передбачає всебічний розвиток особистості кожного студента, який спроможний до активного пізнання нового, особистісного розвитку, до постійного самовдосконалення. На сьогодні пріоритетним напрямом підготовки фахівців з вищою освітою стає розвиток особистості, здатної вільно мислити і приймати самостійні рішення» [1, с. 69]. Влучне твердження використовує В. Ягупов, яке в більшій мірі стосується засобів спортивно-хореографічних дисциплін: «якщо вчитель – не професіонал, то передусім страждають діти, причому процес втрати необхідних знань, переконань щодо необхідності систематичних занять руховою активністю особистості часто буває незворотним процесом фізичного розвитку. Тому вимоги до особистості майбутнього педагога серйозні. Передусім необхідно цілісно підходити до вивчення особистості вчителя фізичної культури, що не суперечить виокремленню в кожного педагога чогось оригінального та неповторного» [10, с. 21].

Є. Валукін зазначає, що рівень освіти, виховання й культури сучасного учня багато в чому буде залежати від того, яким буде сучасний педагог, як він буде здійснювати свою професійну діяльність, від його вмінь реагувати на вимоги, пропонувані до нього суспільством, застосовуючи у своїй роботі теоретичні і практичні досягнення [3]. Іншими словами, в освітньому просторі наголошується на тому, що необхідно готувати не тільки носія інформації, а й творчу особистість, фахівця готового використовувати отримані знання для конкурентоспроможної діяльності у різних сферах життя, в тому числі і в спортивно-хореографічній діяльності. Сьогодні в спортивно-хореографічній освіті надається велике значення не тільки у закладах вищої освіти мистецького напрямку, а й у закладах вищої педагогічної освіти. У педагогічній освіті хореографія розглядається як засіб естетичного та духовного розвитку дітей та майбутніх педагогів, а фізична культура та спорт як засіб формування здорового способу життєдіяльності. На результат впливає наявність таких якостей, як образно-естетичне і психолого-педагогічне мислення, творча індивідуальність, творча активність (креативність), рефлексія, емпатія, духовність, загальнокультурний розвиток і фізичний розвиток [9]. Тому можна зробити висновок що, науковці також виділяють педагога як основу та каталізатор «творення» особистості учня.

Під поняттям «система» розуміють – порядок, зумовлений правильним, планомірним розташуванням та взаємним зв'язком частин чого-небудь, або сукупність способів, методів, прийомів здійснення чого-небудь [8, с. 203].

Тобто, у кінцевому результаті система має призвести до якихось позитивних або негативних звершень. Певний порядок, набір дій, способів, методів призводить до вирішення, покращення, погіршення якихось явищ чи обставин. На нашу думку, для того щоб система працювала на покращення та вдосконалення, в нашому випадку формування особистості учнів, основну відповідальність має нести саме педагог.

За О. Жуковою, система формування особистості учня засобами фізичної культури та спорту включає світоглядні, теоретико-методичні, програмно-нормативні та організаційні засади, що забезпечують фізичне вдосконалення людей та формування здорового способу життя.

1. Світоглядні основи – це сукупність поглядів та ідей, що визначають спрямованість людської діяльності. Світоглядні установки спрямовані на формування фізичної культури особистості, її всебічного та гармонійного розвитку, реалізацію можливостей досягнення кожним фізичної досконалості, зміцнення та багаторічне збереження здоров'я, підготовку на цій основі членів суспільства до професійних видів діяльності.

2. Теоретико-методичні засади, це система формування особистості учня засобами фізичної культури та спорту спирається на досягнення багатьох наук. Її теоретико-методичною основою є наукові положення природних (анатомія, фізіологія, біохімія та ін.), суспільних (філософія, соціологія та ін.), педагогічних (психологія, педагогіка та ін.) наук.

3. Організаційні засади, це формування особистості учня засобами фізичної культури та спорту існує у державних та суспільно-самодіяльних формах організації, керівництва та управління. За державною лінією передбачаються систематичні обов'язкові заняття фізичними вправами у дошкільних закладах, загальноосвітніх школах, середніх спеціальних та вищих навчальних закладах, армії, лікувально-профілактичних організаціях та ін. Заняття проводяться за державними програмами, у відведені для цього години відповідно до розкладу та офіційних під керівництвом штатних спеціалістів [6, с. 25-27].

Також не слід забувати про хореографічні дисципліни та хореографічне мистецтво в цілому, які на думку Д. Бермудес сприяють естетичному вихованню учнів, формуванню вольових якостей і рухових навичок. З допомогою цілеспрямованих вправ виховується музичність, виразність, танцювальність, пластичність. Науковець наголошує, що саме використання танцювальних елементів на уроках фізичної культури зумовлено їх дією на розвиток організму студента. Вони сприяють

формуванню правильної постави, гарної ходи, розвитку ритмічності, координації, легкості і пластичності рухів. Перелічені якості потрібні людині так само, як і фізичні якості (сила, швидкість, витривалість, гнучкість, координація). Танцювальні вправи урізноманітнюють уроки фізичної культури, підвищують її естетично-виховне значення. Танцювальні елементи дуже варіативні та багатофункціональні, тому їх потрібно використовувати в навчальній роботі. У соціально-педагогічному сенсі мистецтво постає суспільно доцільним способом виховного впливу на індивіда, формування його світогляду, моральності, досвіду соціальної поведінки. Воно відтворює особистість цілісно, впливаючи на всю структуру свідомості і самосвідомості, формує універсальні людські здібності, важливими [2, с. 46].

Всі чинники як фізичного виховання так і спорту з хореографією сприяють формуванню особистості учня. Власне педагогічний аспект питання про роль педагога у становленні особистості полягає в тому, що він стимулює емоційний та інтелектуальний розвиток індивіда, сприяє його духовному збагаченню, прилученню до загальнолюдського досвіду. Педагог має бути людиною творчою, інтелектуально розвиненою та володіти вмінням привабити учня вивчати спортивно-хореографічні дисципліни. Потенційна духовна цінність реалізується, коли воно органічно включене в життєдіяльність особистості, стає художньо-образним пізнанням дійсності, її конкретно-чуттєвим відтворенням у процесі художньої творчості. Звернемо увагу яким саме має бути педагог який намагається сформувати особистість учня засобами спортивно-хореографічних дисциплін.

За І. Випасняком та Г. Ковальчук учитель фізичної культури та спортивно-хореографічних дисциплін сам має бути в першу чергу особистістю, яка має володіти такими якостями як:

- високе позитивне ставлення до образу вчителя, усвідомлення його соціальної ролі у вихованні в учнів дбайливого ставлення до власного здоров'я і здоров'я ближніх. Мету та завдання своєї діяльності вбачає у формуванні у школярів стійкої мотивації на систематичні заняття руховою активністю, фізичне самовдосконалення та ведення здорового способу життя.

- сновними засобами підвищення ефективності своєї діяльності вважає спрямованість навчально-виховного процесу на особистість учня, розвиток здібностей та можливостей кожного. Значна роль відводиться диференційованому та індивідуальному підходам до учнів, формуванню умінь

самостійних занять та інструктуванню, самоконтролю та самооцінці.

- самоповага, впевненість і сумлінне ставлення до своєї праці, ретельне виконання своїх обов'язків у будь-яких ситуаціях.

- розвиток фантазії під час використання елементів передового педагогічного досвіду у навчально-виховному процесі, вміння бачити незвичайне навіть у звичайних ситуаціях.

- прагнення сформувати творчу особистість учня через створення проблемно-пошукових ситуацій, ситуацій успіху.

- педагогічний такт, загальна культура особистості.

- оптимізм, позитивні настанови на майбутнє, захопленість своєю роботою, ставлення до школи як до місця навчання і виховання фізично здорового, духовно багатого нового покоління.

- уміти знаходити спільну мову із учнями, батьками, педколективом та соціальним оточенням;

- мати стабільний позитивний настрій, володіти здатністю розуміти природу людських стосунків;

- бути творчою конкурентноспроможною особистістю, постійно вдосконалювати свою майстерність; вивчати провідний педагогічний досвід, творчо застосовувати й розвивати його, постійно стежити за новинками педагогічної, методичної, психологічної літератури, фахових видань, володіти різноманітними методиками фізичного виховання дітей [5]

Педагог галузі спортивно-хореографічних дисциплін має виконувати певні функції для реалізації своєї місії, а саме:

- дидактична – педагог як носій знань формує у учнів уявлення про фізичну культуру, спорт та хореографічне мистецтво, про власне здоров'я як важливий компонент загальнолюдської культури, а також уміння і рухові навички у контексті підготовки їх до фізичного самовдосконалення, впровадження рухової активності у щоденний побут учнів, утвердження пріоритетів здорового способу життя, формує елементарні знання про рухливі народні спортивні ігри, акробатику, легку атлетику, хореографію тощо;

- розвивальна – створення сприятливих умов для розвитку творчого потенціалу особистості, її саморозвитку, самореалізації.

- виховна – уміння вчителя трансформувати поставлені суспільством перед навчальним зкладом цілі у конкретні педагогічні завдання – формування необхідних особистісних якостей у кожного учня; виховання в учнів інтересу і звички до занять фізичними вправами; цікавості до українських народних ігор, національних і олімпійських видів спорту; бережливого ставлення до власного здоров'я; формування стійких

мотиваційних установок на здоровий спосіб життя, як одну з основних умов зміцнення власного здоров'я та переконань у необхідності позивати свої фізичні якості й рухові здібності, виховання морально-вольових і психологічних якостей особистості;

- оздоровча – набуття елементарних уявлень про рухову активність як основу розвитку людського організму, його органів і систем; умінь і навичок правильного дихання, використання фізичних вправ для запобігання порушенню постави, зняття втоми й розвантаження, способи контролю й самоконтролю за станом здоров'я та динамікою показників фізичної підготовленості учнів;

- конструктивна – планування, відбір навчально-виховного процесу із урахуванням індивідуальних особливостей школярів, проектування адекватних стану здоров'я, досягнень, зміцнення та поповнення матеріально-спортивної бази, що сприяє підвищенню рухової активності;

- організаційна – включення учнів у різноманітні види занять фізичною культурою: шкільні та позашкільні форми занять;

- комунікативна – встановлення взаємин учителя фізичної культури з учнями, колегами, батьками, громадськими та спортивними організаціями, службами охорони здоров'я [7, с. 405-406].

Якщо педагог правильно втілює систему формування особистості у учнів засобами спортивно-хореографічних дисциплін, виконуючи свої функції, реалізуючи завдання які стоять перед ним та сам при цьому є особистістю, його учні мають володіти такими складовими:

Основні складові:

1. Знання та інтелектуальні здібності.
2. Фізична досконалість.
3. Мотиваційно-ціннісні орієнтації.
4. Соціально-духовні цінності.
5. Фізкультурно-спортивна діяльність [4, с. 1-7].

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, першочерговим завданням педагогічних закладів вищої освіти є поліпшення якості підготовки фахівців, здатних до активної, творчої діяльності в різних областях суспільного життя. Фізична культура та спорт, хореографічні дисципліни, як зазначено вище є важливими факторами формування особистості учні, тому педагог цієї специфічної галузі має прикладати максимум зусиль для виконання своєї місії. Прискорення темпів розвитку науки і культури, науково-технічний прогрес, швидка зміна характеру і видів діяльності, властива роботі сучасного фахівця, жадають від нього постійного поповнення і відновлення знань, самовдосконалення. Учень стає особистістю

під наглядом педагога особистості, форми схожі риси характеру, навички та вміння. Головним предметом мистецтва педагогіки є сама людина – її душа, її внутрішній світ, думки, почуття, настрої, сутність її суспільних і особистісних ставлень, типові людські характери, ідеї, вчинки. Тому дуже важливо сформуванню у самому вчителі особистість, та власним прикладом надихати учнів до наслідування.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Андрощук Л.М. Сучасні стратегії розвитку хореографічної освіти: *матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Умань: ВПЦ «Візаві», 2018. С. 69.
2. Бермудес Д.В. Основи хореографії. Суми: ФОП Цьома С.П., 2017. С. 46
3. Валукин Е. П. Мужской классический танец. Москва: ГИТИС имени А. В. Луначарского, 1987. 103 с.
4. Виленский М. Я. Основные существенные характеристики педагогической технологии формирования физической культуры личности. 2001. С. 1-7.
5. Випасняк І. П., Ковальчук Г. А., Фогуйма О. Я. Педагогічна майстерність учителя фізичної культури. Івано-Франківськ: Підприємство «ЦСТПРІ «НІН» ВОІ «СОІУ», 2011. 314 с.
6. Жукова О. Л. Основы теории физической культуры. Екатеринбург: 2004. С. 25.
7. Олерайло С. І., Єрмолова В. В., Іванова Л. І. Книга вчителя фізичної культури. Харків: ТОРСІНГ ПЛІУС, 2006. С. 405-406.
8. Словник української мови: в 11 томах. Том 9, 1978. С. 203.
9. Філімонова О. Актуальні проблеми професійної підготовки майбутніх хореографів. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1538>.
10. Ягупов В. В. Педагогіка. Київ, 2002. С. 21.

REFERENCES

1. Androshchuk, L.M. (2018). Suchasni stratehii rozvytku khoreohrafichnoi osvity [Modern strategies for the development of choreographic education]: materialy V Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Uman: VPTs «Vizavi». S. 69.
2. Bermudes, D.V. (2017). Osnovy khoreohrafi [Basics of choreography]. Sumy: FOP Tsoma S.P. S. 46.

3. Valukyn, E. P. (1987). Muzhskoi klassycheskyi tanets [Male classical dance]. Moskva: NYTYS umeny A. V. Lunacharskoho. 103 s.
4. Vylenskyi, M. Ya. (2001). Osnovnye sushchnosnye kharakterystyky pedahohycheskoi tekhnolohyy formyrovaniya fizycheskoi kultury lichnosti [Main Essential Characteristics of the Pedagogical Technology of Personal Physical Culture Formation]. S. 1-7.
5. Vypasniak, I. P., Kovalchuk, H. A., Fohuima, O. Ya. (2011). Pedahohichna maisternist uchytelia fizychnoi kultury [Pedagogical skills of a physical education teacher]. Ivano-Frankivsk: Pidpriemstvo «TsSTPRI «NIN» VOI «SOIU». 314 s.
6. Zhukova, O. L. (2004). Osnovy teoryu fizycheskoi kultury [Fundamentals of the theory of physical culture]. Ekaterynburh. S. 25.
7. Olerailo, S. I., Yermolova, V. V., Ivanova, L. (2006). Knyha vchytelia fizychnoi kultury [The book of the teacher of physical education]. Kharkiv: TORSINH PLIUS. S. 405-406.
8. Slovyk ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language]: v 11 tomakh. Tom 9. 1978. S. 203.
9. Filimonova, O. Aktualni problemy profesiinoi pidhotovky maibutnikh khoreohrafov [Actual problems of professional training of future choreographers]. URL : <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1538>.
10. Yahupov, V. V. (2002). Pedahohika [Pedagogy]. Kyiv. S. 21.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ГОНЧАРЕНКО Іван Сергійович – аспірант кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.
Наукові інтереси: професійна культура майбутнього вчителя, спортивно-хореографічні дисципліни, особистість.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

GONCHARENKO Ivan Serhiyovych – a graduate student of the Department of Pedagogy and Special Education of the Central Ukrainian Volodymyr Vynnychenko State University.
Research interests: professional culture of the future teacher, sports and choreographic disciplines, personality.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2022 р.

УДК 378.147.091.33-042.65:159.923.2(045)
 DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-206-113-121

ДУБІНКА Микола Михайлович – кандидат педагогічних наук, доцент, докторант кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
 ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-7129-3750>
 e-mail: mdubinka72@gmail.com

ДОСЛІДЖЕННЯ ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЯК ДЕТЕРМІНАНТИ ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ У ПРАЦЯХ ЗАРУБІЖНИХ УЧЕНИХ

У статті здійснено спробу теоретичного аналізу проблеми професійної ідентичності в дослідженнях зарубіжних учених як детермінанти процесу професійного самовизначення майбутнього фахівця. Зазначено, що науковий термін «професійна ідентичність» є предметом різнопланових психолого-педагогічних досліджень.